

Samlingsarbejdet i 2022

Steno Museets arbejde med samlingerne i det forgangne år viser, at samlingsarbejde ikke kun består af indsamling af fysiske museumsgenstande.

I 2022 har en del af indsamlingen været af ikke-materiel art, idet den har bestået i dokumentation af etableringen af den offentlige skoletandpleje i Danmark. Derudover har der været et markant eksempel på det modsatte af indsamling, nemlig udskillelse af en genstand, som rejste tilbage til Grønland.

Repatriering

Indsamling af bevaringsværdige kulturhistoriske genstande udgør normalt en central del af et museums samlingsarbejde. Men en gang imellem må der også udskilles genstande af samlingen. Enten gennem kassation, fordi genstandene ikke længere vurderes bevaringsværdige, eller fordi de af forskellige grunde bliver overført til et andet museum.

Det sidste var tilfældet, da vi i sensommeren 2022 havde besøg fra Grønlands

Nationalmuseum, som hentede et enestående grønlandsk landkort, der var kommet ind i Steno Museets samlinger gennem en stor donation fra det daværende Kort- og Matrikelstyrelsen. I den følgende artikel kan man læse om det specielle kort, som er udført af udskårne drivtømmerstykker, der er syet fast på et sælskind.

Et jubilæum for tandsundheden

Mundhulen er det organ i menneskets krop, som har vist den største sundhedsmæssige forbedring i de sidste hundrede år. For danskere født omkring 1. verdenskrig var det almindeligt, at de naturlige tænder blev erstattet af et gebis. I 1970'erne forekom det stadig i landkommuner, at unge fik en tandprotese i over eller underkæben allerede i konfirmationsalderen. Vedtagelsen af *Lov om børnetandpleje* i 1972 er en milepæl i det danske sundhedsvæsens historie. De kommunale tandplejer skabte sammen med landets skoler en forebyggelses succes som

betød, at alle danske børn lærte at børste tænder.

Børnetandpleje voksede frem i Europa omkring 1900. Den blev organiseret af de første skoletandklinikker i isolerede byer i lande som Tyskland, Danmark, Sverige og Storbritannien. De første kommunalt finansierede klinikker i Danmark åbnede i Esbjerg i 1909 og på Frederiksberg i 1910. På det tidspunkt viste flere undersøgelser, at stort set alle danske børn havde huller i tænderne. Så allerede i 1920 foreslog den såkaldte Carieskommission, at alle landets 1400 kommuner skulle tilbyde skolebørn regelmæssig tandbehandling. Forslaget var godt, men Sundhedsstyrelsen kunne ikke anbefale det, fordi der var tandlægemangel og kun 500 tandlæger i hele landet. Så der kom til at gå 50 år og mange fraværsdage for skolebørn på grund af tandpine, førend tandsundheden for børn kunne løfte sig i Danmark.

For at dokumentere den skelsættende begivenhed inviterede Steno Museet til et såkaldt vidneseminar om

Vidneseminar om indførelsen af kommunal tandpleje i 1972. Helt til højre ses tidligere overtandlæge i Aarhus kommune Flemming Moss Hansen, som i 1990'erne var med til at indrette Steno Museets første afsnit om tandlægekunst. Foto: Marjun Danielsen, AU Foto.

indførelsen af kommunal tandpleje. Vidneseminarer kaldes også for erindringsværksteder, hvor begivenheder erindres og diskuteres i fællesskab af udvalgte nøglepersoner. På vidneseminaret deltog seks pensionerede tandlæger: tidligere klinikchef Gerd Bangsbo, overtandlæge Lene Esmark, lektor i børnetandpleje Erik Friis-Hasché, overtandlæge Flemming Moss Hansen, professor i børnetandpleje Sven Poulsen og skolechef Jens Erik Vinther. Her kunne Gerd Bangsbo bl.a. fortælle om, hvordan hun som nyuddan-

net tandlæge rejste fra København til Støvring i Nordjylland, hvor hun fik en mark og 800.000 kr. til kommunens første tandklinik. På det tidspunkt halvede tandsundheden i mange familier, og Bangsbo måtte bl.a. bestille et gebis til overkæben på en 12-årig pige. Pigen havde forbudt sig selv at smile på grund af de dårlige tænder, så protesen kom som en befrielse.

Efter vidneseminaret er gruppeinterviewet blevet transskriberet og redigeret til et læsbart manuskript, som planlægges udgivet senere i 2023.

Støtte til dokumentation af molekylærbiologi

I foråret donerede Assens fonden 58.500 kr. til en dokumentation af Institut for Molekylærbiologi ved Aarhus Universitet.

Instituttet var det første af sin art i Danmark og vakte international opsigt ved at bestemme rækkefølgen af aminosyrer i proteiner som et af de første i verden, bl.a. prothombin i 1974. Den økonomiske støtte har gjort det muligt, at medicinstuderende Frederikke Nørholm Henriksen har kunnet ansættes som medarbejder på projektet.

Derudover fik museet tilbudt en fornem samling fra lægefamilien Schondel, som var praktiserende læger i Kerteminde i tre generationer. Blandt de medicinhistoriske "perler" i den samling er en årepresse og amputationskniv fra slaget ved Dybbøl Mølle i 1864,

hvor Anton Schondel deltog som militærlæge, inden han nedsatte sig i Kerteminde.

Videnskabshistorie

På det videnskabshistoriske område har vi kun sagt "ja tak" til nogle få af en række tilbudte genstande. Desuden er der indsamlet en stump

koaksialkabel, som kan perspektivere de mange mobiltelefoner, som vi har indsamlet i de senere år. Kablet stammer nemlig fra en renovering af en mobilantenne på taget af en bygning over for Steno Museet.

Koaksialkabler kender de fleste fra hjemmet f.eks. i form af kablet mellem et fjernsyn og antennestikket i væggen. Men de feederkabler, som leder de meget kraftige, højfrekvente signaler frem til en mobilantenne, er af en helt anden kaliber. Så det er godt at have et stykke af den type repræsenteret i museets samling af forskellige kabler.

Militærlægen Anton Schondels årepresse og amputationskniv fra slaget ved Dybbøl Mølle i 1864 fortæller om rødslerne ved det nederlag, som fik så stor betydning for Danmark. Foto: Morten Arnika Skydsgaard.

Aarhus Universitetshistorie

Da der ikke er ansat en ny universitetshistoriker, har der ikke været ressourcer til aktive indsamlingsprojekter, herunder en genoptagelse af den tidligere universitetshistoriske interviewaktivitet. Vi har i begrænset omfang taget imod tilbudt materiale. Desuden har vi løbende ekspederet de mange henvendelser, der er kommet om adgang til arkivalier og billeder i samlingen.

Der har desuden været et samarbejdsprojekt med arkæologistudiet på Moes-

gaard, hvor et par bachelor-studerende har arbejdet med at detailregistrere en samling porcelænskår, glasflasker, kamme og kyllingebein m.v., som for år tilbage blev fundet under gulvet i Antikmuseet i forbindelse med renoveringer. De er det håndgribelige bevis på, at Aarhus Universitets hovedbygning er opført på en tidligere losseplads.

*Hans Buhl og
Morten Arnika Skydsgaard*

Et koaksialkabel er et elektrisk kabel, som består af en centerleder omgivet af en yderleder i form af et cirkulært rør eller en flettet metalstrømpe. Fordelen ved denne opbygning er, at yderlederen skærmer centerlederen mod elektrisk ind- og udstråling. Derfor bruges koaksialkabler f.eks. som mikrofon- og instrumentkabler eller antennekabler. Det indsamlede kabelstykke har en diameter på 28 mm og består af to koncentriske kobberør med hvidt opskummet polyethylen imellem. Det kan klare en effekt på op til 85 kW. Foto: Hans Buhl.